

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนมีบทบาทต่อการพัฒนาคนให้เป็นผู้มีความรู้ ความคิด มีบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่ดีงาม โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนของชุมชน กระจายอยู่ทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ มีบทบาทหน้าที่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของชุมชนให้เป็นผู้มีความรู้ ความคิด มีทักษะในการทำงาน มีบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่ดีงาม สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ตลอดจนเป็นกำลังในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าโดยลำดับ โรงเรียนประถมศึกษา จึงเป็นสถานที่ที่สำคัญยิ่งต่อการวางรากฐาน และการพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้ถึงพร้อมทั้งศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการด้านการเรียนการสอนและกิจกรรมด้านอื่นๆของโรงเรียน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวคือ ได้ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นคนที่มีความรู้ คู่คุณธรรม มีความสามารถและรูปแบบพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ การพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาให้มีคุณภาพ จำเป็นต้องดำเนินการพร้อมกันไปทุกด้าน ทั้งด้านบุคลากร อาคารสถานที่ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมนักเรียน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการบริหาร ซึ่งเชื่อมโยงครอบคลุมงานต่าง ๆ ทั้งหมดของโรงเรียน (สมเดช สีแสง 2543 : 363)

การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย นับตั้งแต่คณะครู อาจารย์ นักการภารโรง ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชนที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมช่วยให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนในที่สุดในการจัดกิจกรรมต่างๆ โรงเรียนภายในสถานศึกษาซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องจัดการดูแลเพื่อให้บริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพนั้น ประกอบด้วย งานวิชาการ งานกิจกรรมนักเรียน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริหารการศึกษา งานบริหารทั่วไป งานธุรการและการเงิน และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน (สมเดช สีแสง 2543 : 364) โดยมีภารกิจหลัก คือ งานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนหรืองานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ มีขอบข่ายครอบคลุมการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการสอนของนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด อย่างไรก็ตามการบริหารงานวิชาการ ไม่ใช่เฉพาะการเรียนการสอนในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังมีหมายถึง กิจกรรมทุกอย่างภายในโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษาของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายและครอบคลุมถึงความรู้ คุณสมบัติ ทักษะ และความสามารถ ความมุ่งหมายทางการศึกษา การจะพิจารณาว่าการบริหารงานวิชาการจะมีประสิทธิผลหรือไม่เพียงใดนั้น พิจารณาได้จากหลักแห่งประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการ ซึ่งหมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นั่นคือ นักเรียน นักศึกษา มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ คุณภาพ และการจัดการ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2535 : 21) จากหลักประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการดังกล่าวและจากการประสานแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่าน สามารถสรุปแนวคิดในการประเมินประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ โดยการพิจารณาจาก (1) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี (2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง (3) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนมีความสุข ซึ่งเป็นการพิจารณาโดยยึดเกณฑ์การบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล จะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน ทำให้โรงเรียนมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมของผู้ปกครอง ส่งผลให้สถานศึกษานั้นเป็นสถานศึกษาดีเด่น อย่างไรก็ตามการจะพิจารณาว่าสถานศึกษาใดเป็นสถานศึกษาดีเด่นหรือไม่ ผู้วิจัยยึดเอาสถานศึกษาที่ผ่านการประเมินภายในระดับ 2 ที่ควรรับการประเมินภายนอก ซึ่งมีการประเมิน 3 มาตรฐาน คือ (1) มาตรฐานคุณภาพนักเรียน (2) มาตรฐานการเรียนการสอน (3) มาตรฐานการบริหารโรงเรียน สถานศึกษาที่ผ่านการประเมิน 2 ใน 3 มาตรฐาน ถือเป็นสถานศึกษาดีเด่น

นอกจากนี้ในการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิผล ย่อมต้องอาศัยผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา พฤติกรรมผู้นำก็เป็นตัวแปรที่สำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะมีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมผู้นำมีความสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น (Hallinger and Murphy 1986 : 340 ; กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ 2536 : 7) ผลจากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ (Ohio State University) ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าพฤติกรรมผู้นำนั้นแบ่งออกได้เป็น สองมิติ คือ พฤติกรรมมิติมุ่งงาน (initiating structure) และพฤติกรรมมิติมุ่งสัมพันธ์ (consideration) ซึ่ง ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel 1982 : 226 - 227) ได้อธิบายไว้ว่า พฤติกรรมผู้นำมิติมุ่งงาน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ร่วมงาน ในลักษณะของการยึดถือระเบียบแบบแผนและวิธีปฏิบัติงานโดยเคร่งครัด ตลอดจนการกำหนด

ช่องทางในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ร่วมงาน เป็นไปตามตำแหน่งหน้าที่ ส่วนผู้นำมีมุมมองสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ร่วมงานในลักษณะของความเป็นมิตร ความไว้วางใจ ความเคารพนับถือและความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกับผู้ร่วมงาน

การบริหารงานวิชาการโรงเรียน เป็นภารกิจหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีสถานภาพเป็นผู้นำของโรงเรียน การที่ผู้นำจะสามารถบริหารงานให้มีประสิทธิผลนั้นย่อมขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้นำเป็นปัจจัยหนึ่ง ผู้วิจัยในฐานะศึกษานิเทศก์ ซึ่งเป็นงานที่รับผิดชอบพัฒนาประสิทธิผลของงานวิชาการ จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาดีเด่น ทั้งนี้เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการปรับปรุงพฤติกรรมผู้นำให้เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารงานวิชาการให้มีระดับประสิทธิผลสูงขึ้น เกิดประสิทธิภามากยิ่งขึ้น ในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช
4. เพื่อใช้พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา พยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

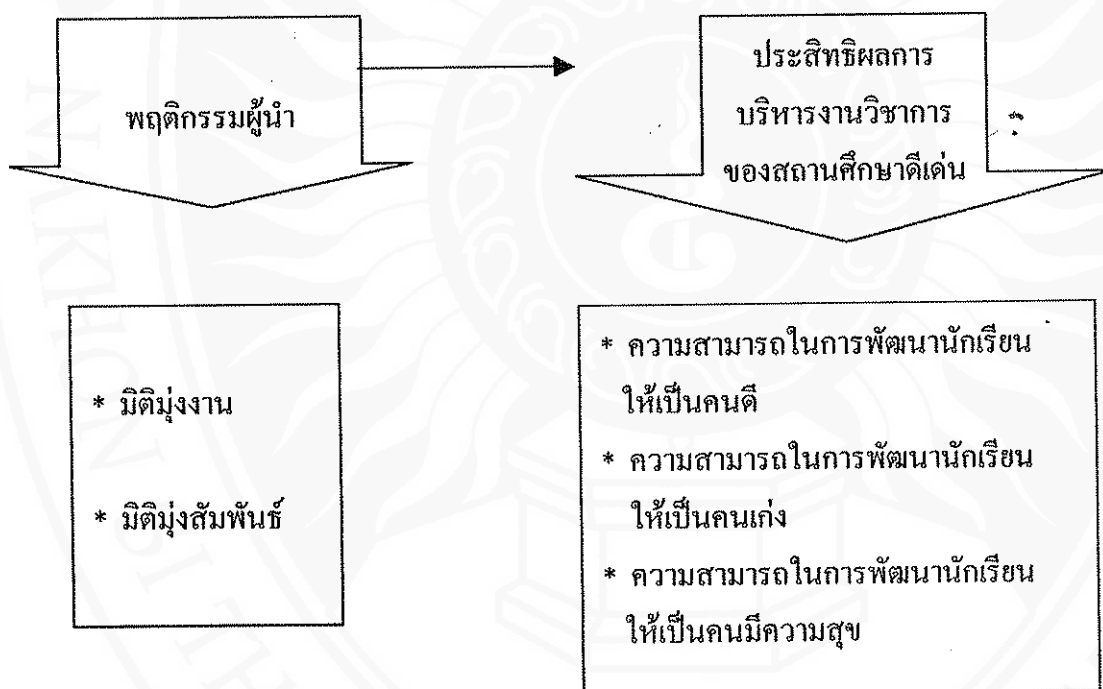
สมมติฐานของการวิจัย

พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ยึดเอาแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของเฮมฟีลล์และคูนส์ (Hemphill and Coons) ซึ่งได้แก่พฤติกรรมผู้นำมุ่งงาน และพฤติกรรมผู้นำมีมติมุ่งสัมพันธ์ ส่วนแนวคิดในการประเมินประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ยึดเอาแนวคิดการบรรลุเป้าหมาย และจากการประสานแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่าน สรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิผล ได้แก่ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีและความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่งและความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนมีความสุข เมื่อประสานแนวคิดดังกล่าวจึงได้กรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังแผนภูมิ 1

แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาดีเด่น ตามทัศนะของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน ซึ่งปฏิบัติงานในสถานศึกษาดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2545 ซึ่งผ่านการประเมินคุณภาพภายใน โดยมีการประเมิน 3 มาตรฐาน คือ (1) มาตรฐานคุณภาพนักเรียน (2) มาตรฐานการเรียนการสอน (3) มาตรฐานการบริหารโรงเรียน จำนวน 26 โรงเรียน มีครูผู้สอนทั้งหมด 387 คน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาจากประชากรทั้งหมด

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ พฤติกรรมผู้นำแบ่งเป็น 2 มิติ

3.1.1 พฤติกรรมมิติมุ่งงาน

3.1.2 พฤติกรรมมิติมุ่งสัมพันธ์

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ

3.2.1 ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี

3.2.2 ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง

3.2.3 ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนมีความสุข

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมผู้นำ (leadership behavior) หมายถึง การกระทำที่แสดงออกในฐานะผู้นำกลุ่ม เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการชักจูงใจผู้ร่วมงานให้เข้าใจในบทบาทหน้าที่ มีความร่วมมือร่วมใจกันทำงาน หาแนวทางแก้ปัญหาตลอดจนทำให้ ผู้ร่วมงานมีขวัญและกำลังใจในการทำงานเป็นอย่างดี ซึ่งมีสองมิติคือ พฤติกรรมผู้นำมิติมุ่งงานและพฤติกรรมผู้นำมิติมุ่งสัมพันธ์

1.1. พฤติกรรมผู้นำมิติมุ่งงาน หมายถึง การกระทำที่ผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในลักษณะของการยึดถือแบบแผน และวิธีการปฏิบัติงานโดยเคร่งครัดตลอดจนการกำหนดแนวทางในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ร่วมงานที่เป็นไปตามตำแหน่งหน้าที่

1.2 พฤติกรรมผู้นำมีมติมุ่งสัมพันธ์ หมายถึง การกระทำที่ผู้บริหารที่แสดงออกต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในลักษณะของความเป็นมิตร ความไว้นือเชื่อใจ ความเคารพนับถือ และมีความเป็นกันเองกับผู้ร่วมงานเสมอ

2. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

3. สถานศึกษาดีเด่น สถานศึกษาที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายในระดับ 2 ที่ควรรับการประเมินภายนอก มีการประเมิน 3 มาตรฐาน คือ (1) มาตรฐานคุณภาพนักเรียน (2) มาตรฐานด้านการเรียนการสอน (3) มาตรฐานการบริหารโรงเรียน สถานศึกษาที่ผ่านการประเมิน 2 ใน 3 มาตรฐาน ถือเป็นสถานศึกษาดีเด่น

4. ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ หมายถึง ความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ที่สามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี สามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง และความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนมีความสุข

4.1 ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี หมายถึง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่สามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ پاکเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีความเสียสละ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

4.2 ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นเก่ง หมายถึง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถทำให้นักเรียน เป็นคนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต มีความสามารถในการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการพัฒนาทักษะการคิดและทักษะการแก้ปัญหา การเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยการพัฒนาทักษะการจัดการ ทักษะการวิเคราะห์ตนเอง การพัฒนาความเข้าใจความรู้สึกรักของผู้อื่น สามารถพัฒนา ตนเองได้เต็มศักยภาพ ทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน สังคม ประเทศชาติได้

4.3 ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนมีความสุข หมายถึง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถทำให้นักเรียนมีสุขภาพดีทั้งทางกายและทางจิต เป็นคนร่าเริง แจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพ ปลอดภัยจากการตกเป็นทาสอบาขมุข และสามารถเรียนรู้ ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำกับ ดูแลสถานศึกษา และเป็นแนวทางในการคัดเลือก พัฒนาและปรับปรุงพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในการบริหารงานวิชาการ ให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลต่อไป
2. เป็นแนวทางสำหรับสถาบันที่มีหน้าที่ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อจะได้นำผลจากการศึกษาค้นคว้าไปพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาให้เหมาะสมในโอกาสต่อไป